

ben, alagutakban, barlangokban, mindenféle alkalmi buvóhelyeken, a sötétségben, a föld alatt...

Miután ez elmúlt, megmaradt nyomasztó emléke, noha a légi veszély, az aviatika kezdetleges volta miatt, aránylag kicsi volt. Azonkívül csak kevés városnak volt része a rettentő tapasztalatokban. Ezért is, bár észszerűen számot adott magának a valóságról, a világ még mindig nem akar ta hinni. Pedig most már tudjuk, hogy azóta milyen tökéletesedést értek el a műszaki fegyverek s hogy a próbák kimutatták, hogy a jelenlegi feltételek között minden védekezés hiábavaló: a hihetetlen veszély itt van, fejük fölött lebeg, készen arra, hogy lesujtsa a tehetetlen városokra.

Azonban elkezdtünk hozzászokni a gondolathoz. Megkíséreljük a védelmet szervezni. Szaporítják a menedékeket, előkészítik a mentősereget, tanulmányozzák a gázokat s azok ellenszereit, felvilágosítják a közönséget, fejlesztik az elővigyázatosságot, megszervezik a polgári légi oltalmat. S bár a nagyvárosok lakossága, ezek a dolgaik után futkosó emberek, a munkások és kispolgárok tömegei, az asszonyok, a gyerekek, az öregek, az üzletek, irodák, kávéházak, a jómódú osztályok, a fényűzés, az autók, az uccák, a nagyvárosok szívének ez a szabályos lüktetése, nehezen alkalmazkodik — lelkiileg — ez újfajta veszedelemhez, a vezérkarok már tisztán látnak. Számításokat végeznek, terveket készítenek, rendeleteket adnak ki s úgy találják, hogy ami legégetőbbben hiányzik, az az elegendő számú menedék a lakosság nagyrésze számára és az elsődlegesen fontos üzemek védelmére. S ezzel adva van egy mind jelentékenyebb *építési* probléma. A katonai hatóságok már beavatkoznak többé-kevésbé mindenütt Európában az építkezési szabályzatokba s követelik, hogy a városrendezési tervekben, a középületek pályázatai, sőt a magánépítkezési tevékenység engedélyezésében is szavuk legyen.

Új város típus körvonalaí rajzolódnak fel: a *barlangvárosé*.

M A R I

Irtá: TOLNAI ISTVÁN

Egy üres telek volt itt, ahová a szemetet öntötték. Egészségügyi szempontból teljesen kifogástalan megoldásnak bizonyult, mert semmi rothadó vagy eléghető anyag kidobásra nem került. Szemétturók nem látogatták, sem kutyák. Nem lehetett szerves anyagot fellelni a telepen. Inkább társadalmi érintkezésre szolgált. Az igazi bohémek időztek benne, persze rongyosan, azonban azoknak az embereknek végleges gondatlanságával, akik tudják, hogy alkalmi foglalatosság is csak szélső véletlenek szeszélyéből tréfálhatja meg őket. Viselkedésükben volt valami végleges. Az, hogy ezen az állapoton változtatni nem lehet, csodák nincsenek, még két-három százalékos csodák sem.

— Hová mégy, Mari?

— Fisihez.

— No, jól van, eridj.

A megszólítottat nem is Marinak hívták, de nem használták a bemutatkozást erre. A lényeg a megszólítás volt s hogy az ember ettől Mari lett, nem jött számításba.

Mari még egy kicsit habozott, vajjon induljon-e. Csalódottan hámész-

kodott, amért ennyi lett az egész. Hanem akadtak segítő szellemek, jassz szellemek igaz s szellemek addig, amig ki nem dugták fejüket a homokbuckák mögül. A szellem ezt mondta: — Mit akarsz attól a cérnafenekű lánytól, hiszen ha nagyitót dugsz az orrod elé, akkor is csak a levegőt fogdosod!

Mari szégyenkezve ingatta fejét, aztán perdült egyet.

— Hé!

Mari megállt.

— Mért Fislhez mégy? Mért nem mégy Kovácshoz?

— Ide szoktam.

— Mond, apád szunyog volt vagy muslinca?

Mari elszaladt. Nem csufolták még sohasem. Olyan ösztövéer és girhes volt, hogy szinte nyomorékszámba ment. Így menekült meg eddig a csipésektől. De ezen a társadalmi telepen megszűntek a maradék tapintatok is és most megkapta kis bevezetőként, bár késedelmesen azt, amitől csunyán, némán mindig szenvedett. A szellem a hamubuckából megszólalt: — Ki ez a lány?

— Itt dolgozik a kötőüzemben.

— No olyan is. A két karja, mint a kötőtű, a fenéke mint a gom-bostű, a feje, mint a gyűszű.

— Hej, de összeszedted!

— A melle meg akár a stoppolófa.

— De a szeme, az csak szép!

— Az meg, mint a varrótű lika.

— De te ugy látom azért befűznél.

— Főnyeremény.

— Eh, legalább hű.

— Mint a podagra. No, de jó éjt, uram!

— Szép álmokat, méltóságodnak is!

Mari bement az üzletbe. Ott kezécsókolommal fogadták és megkérdezték, mit parancsol. Mari elővette a cédulát, amelyet a főnöknő írt tele és átadta. Miközben az árut összeállították nyájaskodtak vele. Csaknem felolvadt a fontosság és figyelem sugárzásában, amely ravasz forrásból jött, hamis hangokon, de jött, egy hely, ahonnét jött, nem is érte, nem is ingyen, de jött. Csak állt. Egy szellemkéz enyhe redőket csalt a szája köré, úgy érezte magát, mint valami langyos, holdas tóban, amely játszik és meggyógyít. Egy hely, ahol versengtek kegyeiért.

Mert a közelben létezett egy Kovács rófös is és az üzem nem sokat hederített rá, hogy innét vagy onnét. Ez tőle függött. Egyszer felajánlottak egy kis százalékot is, de Mari megmeredt és üveges cipőgomb szemével kihívóbb lett, mint egy szobor. A segéd nyilván csak azt tudta, hogy az ember kenyérrel él, nem pedig nemes felháborodásból, királynői gesztusokból. Ekkor bizony csuszva-mászva esedezett hozzá bocsánatért s ő, az excsászárnő kegyes mozdulattal mondhatta: ó, nem tesz semmit!

Mindez pedig öt-hat pengőért, mert az üzem nagyban szerzett be és csak hirtelen esetekben szaladt a kis pizlicsárhoz kézlegyintési alapon. Az árut szép lassan összeállították és ő kísétált. Utána a viszontlátásra és kezécsókolom messze visszhangjai repültek, úgy, hogy vissza, egész az üzemkapuig átszellemülten, szinte a járda fölött lebegett akár egy

mézbemártott káposztalepke, aki dülöng és haldoklik a rászakadt ármányos édességtől. Így Mari.

— Halló, halló, figyelem! Hölgyeim és uraim, a csábászat kezdődik: Kegyed nem Gréta Garbó?

A telepi ingerkedő volt megint. Mari ránézett s a megszólítónak látnia kellett, mint seprődik le arcáról a könnyed derű s oly koldusan áll egy pillanat alatt, mint mikor a talpig virágos mandulafát lefosztja a szélvihar csutkáig. A telepi ingerkedőnek látnia kellett, hogy ezt ő tette s mintha csak tele lett volna a marka a letépett, halott, bűnös fehérséggel, elkezdte döngölni, rázni, lóbálni szikkadt ökleit.

Mari nem szólt egy szót se, de szemébe nézett a legénynek. Nem volt arcán se harag, sem pedig olcsó fejreolvasás, csak tárgyilagos csend. Körülbelül úgy állt oda, mint egy felvilágosító plakát ezzel a szöveggel: Most már akármennyit is eszem, attól meg nem nővök és meg nem hizom. A csontom sovány meg az inszalagjaim. Keresetem tizenegy pengő hetenként, textil.

A legény elővett valamit a zsebéből és szótlanul átnyújtotta.

— Ez mi?

— Kockacukor. Kettő.

— Honnét van?

— Van. Tedd el.

Mari rátette kezét a kilincsre és állt. Megnézte magának a legényt önfeledten, ájtatosan. Nagy dus évszakokat ültetett köré egy bővös körbe, egyre szűkülő körbe és hosszú végtelen utakat. Aztán lehajtotta fejét és ezt mondta: — Cukor? Az jó.

*

— Be tetszett fűzni, méltóságos uram?

— Kuss.

— No, miért? Nem szégyen. Olyan mindegy, hogy hova. Azért van a kipuffogó, hogy hörögjön.

— Befogni.

— Nem lehet. Nincs szelep.

— Szereliünk.

— Nincs réz, méltóságos uram. Háborús anyag.

— Pótoljuk uccai termékekkel gömbölyű kivitelben.

— Iparengedély kell az összegyűjtéshez, méltóságos uram.

— Kapunk. Keresztények vagyunk.

— No, de akkor ki fűz be?

— Nem, méltóságod, elhiheti.

— Szent igaz. Nekem nincs pénzem nagyitóra.

— Vajjon tudja-e, méltóságod, mennyi most egy harmadosztályú temetés?

— Minek? Engem ingyen temetnek.

— Sőt, ami előtte van, azt is ingyen kapja méltóságod.

— Hip-hep. No, nem kell mindent kiadni, mi marad éjjelre. Krisztus urunk a férfi és nő szerelmét megáldotta. Csinálja csak, méltóságod nincs baj.

— Lesz!

— Hát akkor lesz!

A két legény feltápaszkodott. Ekkor Mari éppen odaért a telephez.

Lépkedni kezdte a buckákat és közeledett. Az érdekelt fél kinyújtotta ujját irányában: Pufti!

— Ehh! Én nem szoktam zavarni, nem loptam a modoromat, elfogy. Hát csak semmi üzemzavar!

*

Sovány fa is hajt levelet, csak kicsit és keveset. Ez ment így egy ideig, hanem aztán valami közbejött. Mari várta a telepi Adonisz, de nem jött. Egy nap, két nap, több nap. Mari még ösztövérebb lett, szinte szemlátomást kisebbedett és úgy állt esténként a telep szélén, mint egy bevert szálkás cölöp. Figyelt. Minden neszre felkunkorodott. Semmi. Kérdezett utána, nem látták. Eltűnt. Keresni — hol?

Egy lány ment az uton telt, pukkiatag formákkal, ringatva. Mari nézte. Eleinte a nagy különbség alapján, mintha ez a nagy eltérés kapcsolatot teremtett volna közöttük. Szép csendesen elindult utána. Ugy görögtek, mint a földnek két ellentett sarka. Már este volt. Az üzem ablakai világítottak. Az éjszakai schicht éppen kezdett. Mari mormogott. Soká mentek és egyre tovább. Az ut végét palánk zárta le. Nagy plakátok voltak rajta duzzadt csecsemőkkel: Ilyen lesz az, aki Szent István malátakávéval táplálkozik. A lány a palánk mögé igyekezett. Lépései lassudtak. Tójásralépkedőn lopódzott. Egy figura várta. Sapkás. Sziluett. Ó, igen! Mari a telegráfpózna mögött megállt és szuszogva szívta be az itatott fa olajos szagát. Csak nézett.

Az Adonisz szomjas keze ezekbe az almás formákba süppedt mohón. Mari úgy érezte, mintha minden fogása egy-egy sikoltó kárpótlás lenne s a legény körmei, karja hajlása meg bolondul kalimpáló ujjai akár a felröppenő galambraj suhogott és sipított volna a megtalált testi bőség elégedettségében. Ugy zajlott le, mint valami tanítópélda. Fizikateremben demonstrálják ennyi körülményességgel a törvényszerűségeket. Nem hallott. Tompa belső berregés süketítette. Aztán úgy állt, akár egy konyhaajtóban, ahol főznek és nehéz paprikás zafatok gőze jön ki, de neki a konyhában nincs semmi helye.

A telegráfpózna bűgött. Ismeretlen távoli szövegek usztak át völgyes belsejében, országokon túlra üzent benne ember embernek. És ő is bűgött a pózna mögött monoton végtelen ismétléssel: Hát igen? Hát igen?

Ekként bontotta fel a végtelen időt ott reggelig egy helyben, amíg csak mintha valami belül csöngetett volna. Reggel hatkor. Akkor megindult az olajos uton az üzem felé. Az ég, mint egy ólomphár borult a földre. Alatta, akár a szárnyatlan légy, mászott Mari. A vaskapu ahogy belépett, lomhán csattant. Olyan volt, mint egy pont.

*

Mari ismét otthagya a gépet s amidőn visszajött, újra csak rágott. A tű fel-le cikázott előtte s ködös szemébe a fényes acél pirinyó apró lángot tükrözött. Olyan volt a bukó tű a befűzött cérnával, mint a mérgeges kigyó villanó nyelve, villámgyors ötéseiivel elmérgezte az ifjúságot és millió szurással gyilkolta az éveket.

Mari ismét otthagya a gépet s amidőn visszajött, újra csak rágott. Az orsók forogtak előtte, mint a megbűvölt boszorkányok, míg csupaszra nem vetkőztek hangtalanul, engedelmesen, akárcsak ők, lányok, itt az

üzemben.

Ki és beosont. Mindannyiszor tele szájjal jött be, ide-oda futott a terem és folyosó között, megirigyelte a vetélő hajócskák ingázó életét. Falt. Izet nemérző ajkakkal tömte magát bőfűgésig, a lányok cekkereit fosztogatta. A gépterem csattogása ütembe béklyózta mozdulatait és ő készségesen adta át magát a mechanizmus vezetésének, hogy nem volt benne más, csak a kattogásláncolta mozdulatok, még rágni is eszerint rágott s száműzött lényéből mindent, ami ő maga volt.

Délj tizenkét órakor a szeméttelen körül ácsorgott, halvány irigységgel a papírszeletek iránt, amelyeket vitt a szél, míg neki, magának kellett ezt elvégeznie. Egy nyeszlett foltos kutya csatlakozott hozzá. Olyan nagyon állt, oly biztos tülemeltséggel mások céljai, bizonytalanságai, minden földi határozomány fölött, hogy a hulladékutáni meg-érezte az üzletet.

A lába elé nézett. Vajjon mi surolja? Nini. Lehajolt, majd merengő kézzel végigtenyeregte a nehézsúlyú ebet és ezt mondta: — Te kis kutya. Később mellső lába és melle közé szoritotta tompa ujjait, érezni, mint lüktet. No gyere! A mézárászék felé indultak. A kutya viláncolt, sípogott. Mari egy percre eltűnt az ajtó mögött.

De a konkurrencia nem alszik. Ugatás, kaparás, lödülés és a foltos eb fölöttre pattan, amott szalad a négy lábú szexepil.

Aztán Mari ismét ott állt az ajtóban. Csonttal. Bámult. Az eltűnő kutyák után, akik egymás száját harapdálták, bukdácsoltak már messze. A karját az újságpapírsomaggal előrenyujtotta, mint egy viaszszobor. Kocsányos mosolyát egy ideig még őrizte és ténfergő pislogással követte a két kutyát. Már alig látszottak. Aztán csak állt odaszegezve s az erős világosságba meregette szemét, amíg csak belé nem vakult.

*

— Kukoriku, méltóságos uram! Ilyen korán?

— Ilyen korán.

— Hát kifűzöttünk a túból? No, de befűzöttünk azóta újra, ugye-bár?

— Méltóságod nyílása kitűnően van olajozva.

— Ó, ez csak a szellőztetés miatt van.

— Megbűdösödik különben, ami bent van, ugye?

— Hát hogyne! Mi nem aszalt holmival élünk!

— Mi se.

— Tudjuk. De mióta méltóságod táplálékot változtatott, tudja-e, hogy most már gusztusához vissza se térhet, még ha akar se.

— Mi?

— A kis aszaltszilvamagot kiköpték.

— Mit tetszik beszélni?

— Ki bizony. Szerelem miatt. Beleszeretett a cekkerekbe és emlékeket vitt.

— Mi?

— Hát lógatta a kaját, hogy növelje a farát! A lányok még meg is röhögtek.

— Hát mért tőlük lop? Mért nem lop az igazgatótól?

— Hát méltóságod mért nem az igazgatótól lop?

— Hogy a rák a vetésbe ne menjen.

— Na látja. Erről van szó. De hát most már, méltóságod gyakrabban jelenik meg itt ugyebár? Légi veszély elmúlt.

*

Mari bandukolt. Rézsut szelte át a szeméttelpepet. Nem nézett semmi után, hiszen a telepen semmi nem lehetett használható. El. Hová? Csak el. Valahova. Tul talán a városon, talán az országon, talán az egész mozgó léten, tovább. Őszi lila alkony, huhogó üzemek és nagy épületek. A gyárnegyed. Amott a kötőüzem, ahol dolgozott. S amott az apácák kolostora. Ott imádkozott. Mari mosolygott. Amott a bolondház, ahol bolondoznak szabadon, végérvényesen, akiknek foglalkozásuk, hogy bolondok és ebből valahogyan megélnek. Mari intett nekik. Amott a telefonközpont a kapcsolótáblákkal. Ezreket és ezreket kötnek össze, kik azt hiszik, van beszélni valójuk. Mari elnézőn fordította el a fejét. Amott a vegypapírgyár, ahol csinálják a kopirpapírt. Ismerte jól. Az irodában nyomkodják a lapok közé, hogy többször legyen meg ugyanaz. Olyan lila volt, mint ez a rét, ahol ő nyomkodta a száraz füvet és levelet, mintha át akarta volna kopirozni sorsát, hogy sok-sok ezer, millió példányban legyen meg ugyanaz. Ment, amig sötét nem lett. Egyre sötétebb, a késő éjjelben még egyre csak aprózta a szűnni nem akaró teret. A gyanus vidéken éles fülek lestek élő ember pénzére, rongyára, husára, amije volt. De Marinak nem kellett félnie. Alig létezett. Sulytalan halk lépéseit nem hallotta meg senkise.

NE ADD FEL A REMÉNYT

Irtá: HERCZ GYÖRGY

*Ne ess kétségbe, amig lélegzel, amig látsz
Tested és lelked csak cipelje a keresztet
És ha megörzöd hitünk, az élet e drága kenyerét,
Átvergődsz a szükség havas tájain, hol az embertelenség
Fekete hollói riadtan röppennek fel előled,
Mikor megsuhogtatod majd vándorbotodat.*

*Ne add fel a reményt, míg szived dobogása gyorsul,
Ha a gyermekre gondolsz, ki még ártatlanul
Nevet valahol, vagy egy asszonyi kézre,
Mely megsimogatná lázas homlokod.
Eljön majd az ember, csak emlékéket ápold
Az éhes farkasok közt és a gyáva nyáj előtt.*

*A kiéheztetés utolsó óráiban, bekerítve,
Igy álmodom rólad, magányom kopár szigetén,
Eljövendő testvér és látom, amint okosan
Birtokodba veszed a földet s szeliden
Elosztod a réteket, az erdőket és a fák gyümölcseit,
Munkát teremtel, ruhát és lakást adsz, hogy azután
Szeretettel fogadd az idegen vándort,
Aki küszöböd előtt áll, bánattal és békével szívében.*